

بررسی مراکز مشاوره خانواده در ایران و مقایسه آن با استانداردهای جهانی

دکتر شکوه نوابی نژاد^۱

چکیده

خدمات راهنمایی و مشاوره با تأکید بر مشاوره خانواده، از اصلی‌ترین وظایف مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده (زیر پوشش سازمان اولیا و مربیان) است. تحقیقات طی دهه اخیر نشان داده است که مراکز مذکور با استانداردهای جهانی راهنمایی و مشاوره هماهنگی و تطابق لازم را ندارد. هدف کلی پژوهش حاضر، بررسی علمی وضعیت فعلی مراکز و خدمات مشاوره‌ای، چالش‌ها و کمبودهای آنها در مقایسه با استانداردهای معتبر جهانی این حرفه تخصصی است.

این تحقیق از نوع توصیفی، کتابخانه‌ای و تطبیقی و تحلیلی است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه مراکز راهنمایی و مشاوره (تعداد ۱۰۹ مرکز) سازمان تشکیل می‌دهد. بنابراین، شیوه انجام تحقیق در خصوص استانداردهای معتبر جهانی از نوع کتابخانه‌ای است و برای مطالعه مراکز مشاوره‌ای در ایران از روش پیمایشی استفاده کرده‌ایم. داده‌ها از طریق پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که وضعیت فیزیکی مراکز راهنمایی و مشاوره ایران و خدماتی که در آن به خانواده‌ها ارائه می‌شود، در مقایسه با استانداردهای جهانی از سطح بسیار پایینی برخوردار است.

واژگان کلیدی: راهنمایی و مشاوره، خانواده، مدرسه، انجمن اولیا و مربیان، مراکز مشاوره خانواده.

مقدمه

حدود ۳۰ سال از تاریخچه راهنمایی و مشاوره در ایران می‌گذرد و با گذشت زمان توسعه این خدمات به دلیل پیچیدگی‌های جامعه امروز و پیشرفت سریع و رو به گسترش تکنولوژی، خدمات و برنامه‌های راهنمایی و مشاوره در همه زمینه‌های تحصیلی، شغلی، خانوادگی و بهداشت روانی به عنوان یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر تلقی می‌شود. بنابراین به نظر می‌رسد زمان آن فرارسیده است که با بازنگری علمی و تطبیلی، چالش‌ها و کمبودهای این برنامه شناسایی و الگوهای تازه‌ای مبتنی بر استانداردهای معتبر این حرفه تخصصی ارائه گردد.

تحقیقات متعدد و گسترده‌ای (از جمله نوابی‌نژاد ۱۳۷۹، ۱۳۷۰؛ نویدی، ۱۳۷۸؛ شریفی، ۱۳۷۲) نشان می‌دهند که مراکز خدمات راهنمایی و مشاوره سراسر کشور (اعم از دولتی و غیردولتی) به طور عام و مراکز مشاوره خانواده انجمن اولیاء و مربیان به‌طور خاص، با استانداردهای جهانی این گونه خدمات تخصصی هماهنگی و تطابق لازم را ندارند. بدیهی است این ناهماهنگی بر میزان مفید بودن و کارایی این خدمات برای افراد و خانواده‌ها تأثیر نامطلوبی می‌گذارد و نیل به اهداف عالی این خدمات را در تأمین بهداشت روانی و کمک به حل معضلات و مشکلات افراد و خانواده‌ها دشوار و گاهی غیرممکن می‌سازد و خدمات مشاوره خانواده را به سطح پند و اندرز تقلیل می‌دهد.

پیچیدگی فزاینده جوامع، تحولات و پیشرفت‌های علم و تکنولوژی، پیچیدگی و شیوع مشاغل و رشته‌های تحصیلی، افزایش مهاجرت به شهرهای بزرگ، آمار بالای طلاق و فراوانی انحرافات اجتماعی مانند اعتیاد و فرار از خانه در جوانان و موارد انحطاط اخلاقی، ارزشی و اعتقادی در جامعه، ضرورت ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره به شکل صحیح و طبق استانداردهای تعریف شده علمی را بیش از پیش نشان می‌دهد.

راهنمایی در سطح مدرسه، مجموعه خدماتی است که به رشد همه جانبه قابلیت‌ها و توانایی‌های دانش‌آموزان و نیز حل مشکلاتی که در فرآیند رشد با آن مواجه هستند، کمک می‌کند. مشاوره - نیز که در این مجموعه نقش کلیدی دارد - با شناخت نیازهای فردی و اجتماعی دانش‌آموزان می‌کوشد تا آنان را در جهت رشد مهارت‌هایی که لازمه عملکرد مؤثر در مدرسه و اجتماع پیچیده امروزی است، یاری دهد. نتایج بلندمدت خدمات راهنمایی و مشاوره در مدارس کمک می‌کند تا دانش‌آموزان، افرادی مؤثر، مسئول و کارگرانی مولد برای جامعه تربیت شوند. انجمن بین‌المللی مشاوران

(۱۹۹۰) به موازات ورود مشاوران به دهه آخر قرن بیست و یکم، توجه فزاینده‌ای به اهمیت نقش مشاوران مدرسه و مهارت‌های آنان نموده است، که این امر نظر بسیاری از دست اندرکاران تعلیم و تربیت جهان را به خود جلب کرده است (داگلی^۱، ۱۹۸۷). در فرایند تعلیم و تربیت عوامل زیادی وجود دارند که می‌توانند بر بهبود کیفی و افزایش بهره‌وری آن مؤثر باشند. برنامه‌های راهنمایی و مشاوره مدارس، مکمل برنامه‌های آموزشی و پرورشی هستند و نیل به اهداف تربیتی و آموزشی نظام آموزش و پرورش را تسهیل می‌کنند. بنابراین، فرایند بهبود و ارتقاء کیفیت در آموزش و پرورش و استانداردسازی برنامه راهنمایی و مشاوره با تأکید بر نقش مشاور بسیار حائز اهمیت و یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر است.

چارچوب نظری

خانواده به عنوان یک نهاد اجتماعی در همه جوامع وجود دارد و در بین تمامی سازمان‌ها و مؤسسات اجتماعی، مهمترین و ارزشمندترین و اثربخش‌ترین نقش‌ها را دارا می‌باشد. جامعه از افرادی تشکیل شده است که در خانواده پا به عرصه هستی نهاده‌اند، در آنجا رشد و پرورش یافته و تحت تأثیر شرایط و روابط حاکم بر آن قرار دارند. به همین دلیل، داشتن یک خانواده سالم تضمین‌کننده سلامت جامعه است. همچنین خانواده به عنوان بوجود آورنده تمدن و انتقال دهنده مواریت، آداب و سنن، اعتقادات، عقاید، ارزشها و ویژگی‌ها و خصوصیات دیگر حائز اهمیت است. (راهنمایی و مشاوره، ۱۳۷۳: ۱۱۱)

«مشاوره از تمامی فعالیت‌های اخلاقی تشکیل یافته است که در آن مشاور تعهد و تلاش می‌کند که به مراجع کمک کند تا به آن دسته از رفتارهایی بپردازد که بتواند به حل مشکلات و مسائل او منجر شوند (کرومبولتز^۲، ۱۹۶۵ و پالمر^۳ ۱۹۹۷: ۲۸۴)

اهلسون^۴ و بلاکر و بیگز^۵ (۱۹۸۳) ضمن بحث درباره روانشناسی مشاوره در مؤسسات بهداشت روانی جامعه، روان‌شناسی مشاوره را چنین تعریف می‌کنند: شاخه‌ای از علم روان‌شناسی و تخصصی در مبادرت حرفه‌ای به کار روان‌شناسی

- 1 . Daugly
- 2 . Krumbolts
- 3 . Palmer
- 4 . Ohlson
- 5 . Blocker and Biggs

است. روان‌شناسی مشاوره به عنوان یک رشته علمی، بویژه در زمینه‌های زیر، از علم روان‌شناسی استفاده می‌کند و جنبه کاربردی آن را دارد:

۱- رفتار شغلی، شامل رشد علایق، نگرش‌ها، ارزش‌ها و استعدادهای شغلی، و رابطه آنها با رضایت و کارآیی شغلی.

۲- شناخت و رشد شناختی انسان و رابطه آن با حل مسأله، تصمیم‌گیری و قضاوت.

۳- یادگیری انسان و تغییر رفتار، بویژه در رابطه با کسب، انتقال و حفظ رفتارهای موفق و مسلط در طول زندگی.

۴- ارتباط انسانی و رفتار بین الاشخاص، خصوصاً در بین اعضای خانواده و سایر گروه‌های اولیه که بر فرآیند رشد مؤثرند.

۵- ماهیت تطابق بهینه فرد با محیط، خصوصاً در خانواده، محیط‌های آموزشی و شغلی و اجتماعی که به سلامت، نشاط و رشد مداوم انسان مربوط می‌شود.

روان‌شناس مشاوره، به عنوان یک متخصص با استفاده از دانش خود درباره رفتار انسان، به مردمی که در شرایط گوناگون قرار دارند، کمک می‌کند. روان‌شناسی مشاوره به مشاوره فردی و گروهی در زمینه‌های مختلف از قبیل طرح‌ریزی تحصیلی و شغلی، حل مسائل شخصی و تصمیم‌گیری، مشکلات خانوادگی و سایر فعالیت‌هایی می‌پردازد که به «پرربازسازی»^۱ رشد و کارآیی شخصی مربوط می‌شوند.

روان‌شناسی مشاوره همچنین بر پیشگیری، رفع و درمان موانع رشد شخصی تأکید می‌ورزد، موانعی که در راه تعادل فرد با محیط وجود دارد.

روان‌شناسی به منظور کمک به تعالی کیفی فضای فیزیکی، اجتماعی، و روانی محل کار، مطالعه و یا زندگی اشخاص، به امر رایزنی (مشورت) با افراد، سازمانها و مؤسسات جامعه می‌پردازد. روان‌شناس مشاوره، غالباً مهارت‌های اساسی زندگی و روابط بین الاشخاصی را به افراد مختلف می‌آموزد (فلاحی، ۱۳۷۴).

مشاوره را می‌توان با توجه به جنبه‌های گوناگون مورد بررسی قرار داد:

۱- از نظر تعداد مراجعان، مشاوره به صورت فردی یا به صورت گروهی انجام می‌گیرد.

۲- از نظر موضوعی، مشاوره می‌تواند به مشاوره خانوادگی، تحصیلی، شغلی، شخصیتی، مشاوره با افراد استثنائی و غیره تقسیم گردد. ضمن آنکه همه این موارد

با یکدیگر هم‌پوشی دارند. اما بر حسب اینکه تأکید بیشتر روی کدام بخش است، به همان نام مراکز مشاوره می‌نامند.

۳- از نظر روش به کار گرفته شده در مصاحبه‌های مشاوره‌ای نیز می‌توان تقسیم‌بندی‌هایی نمود. در خلال ربع قرن اخیر مکتب‌های گوناگون مشاوره بوجود آمده است که مدل‌ها و روش‌های مشاوره‌ای گوناگونی را ارائه کرده‌اند. مانند نظریه رویکرد رفتاری، شناختی، انتخابی، مستقیم، مراجع محوری و...

اصول بنیادی جریان مشاوره، مواردی است که مشاور باید در جریان مشاوره برای تداوم مشاوره آنها را بکار گیرد. در واقع کلید کمک به مراجع، برای رفع مشکلات و سرگردانی، در ارتباط میان مشاور و مراجع نهفته است. اصول بنیادی جریان مشاوره به شرح زیر است:

۱- مشاور باید به هر مراجعه کننده گرایش صمیمانه و واقعی داشته باشد. بنا به گفته راجرز، مراجعه کننده باید احساس کند که مورد پذیرش مشاور است. چنین گرایشی باید با شیوه‌های گوناگون چون سر وقت آمدن مشاور و درک و پذیرش، همراه باشد و نیز با پاسخ‌های کلامی خود به گفته‌های مراجعه کننده تبادل نظر و همدلی کند. چنین علاقه و گرایش را نمی‌توان به طور تصنعی و دروغین بوجود آورد. هرگاه مشاور مراجعه کننده‌ای را خسته کننده یا به دلیلی نامطبوع می‌یابد، به مراتب بهتر خواهد بود او را به مشاور یا متخصص دیگری ارجاع دهد تا آنکه رابطه ناباور و بی‌ثمر را با او ادامه دهد.

۲- مراجعه کننده باید به مشاور اعتماد کند و در تماس با او احساس امنیت کند. به همین خاطر است که اصل محرمانه نگهداشتن اطلاعات در مشاوره تا این حد اهمیت دارد. اگر فرد می‌خواهد مکانیزم‌های دفاعی خود را در حال آرامش و سکون نگهدارد و درباره کمبودها و نقاط ضعف خود با صدای بلند بیندیشد، باید در درجه نخست، اطمینان حاصل نماید که این کمبودها تحت هیچ شرایطی در جایی بازگو نمی‌شود و علیه وی مورد استفاده قرار نمی‌گیرد.

احساس اعتماد و اطمینان جنبه‌های دیگری را نیز از جمله احترام و اعتقاد به شایستگی و کفایت مشاور و دوست داشتن او به عنوان یک فرد در بر می‌گیرد.

۳- سومین ویژگی رابطه مشاوره‌ای، محدود بودن زمان آن است. این محدودیت‌ها خود موجب گسترش و رشد هر چه بیشتر روابط مشاوره‌ای می‌گردد. مصاحبه‌ها در زمان معین و با تعیین وقت قبلی صورت می‌گیرد و در زمان معین (جز در موارد

استثنایی) پایان می‌پذیرد. ارائه درمان نیز بر حسب مشکل، فرد و موقعیت فرق خواهد کرد.

مشکل مراجعه کننده ممکن است ناشی از ناکامی‌های محیطی، شخصی و یا تعارضات انگیزشی باشد. معمولاً هر سه عامل دخیلند، ولی درمانگر باید هدف و نکته مورد تأکید را در درمان مشخص کند. مثلاً اگر ناکامی محیطی کانون اصلی مشکل است، پس تغییر موقعیت مراجعه کننده، هدف درمان خواهد بود. اگر ناکامی شخصی سبب اصلی است، تأیید و پشتیبانی مراجعه کننده نخستین هدف درمان باید باشد و بالاخره اگر تعارض انگیزشی مهم‌ترین مسأله مراجعه کننده است، هدف اصلی کمک به مراجعه کننده در رسیدن به بینش و خودشناسی باید باشد (همان: ۱۷۷).

مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده از سال ۱۳۷۰ توسط انجمن اولیا و مربیان کشور تأسیس شد و تعداد آن از ۶ مرکز در این سال، به ۱۰۰ مرکز در سال ۱۳۷۵ رسیده است. هدف مراکز مذکور آن به کارگیری توانمندی‌های خانواده در تربیت نسل پویا و سالم و پیشگیری از تزلزل و گسستن خانواده‌ها و جلوگیری از نابسامانی آن و تأمین سلامت روانی، عاطفی و اخلاقی اعضای خانواده است (کارشناسان طرح جامع سازمان، ۱۳۷۷: ۱۸۲).

فعالیت مشاوران در این مراکز بر اساس دستورالعمل‌های اجرایی مدون (که از سوی دفتر مرکزی انجمن اولیا و مربیان کشور تعیین گردیده است) انجام می‌پذیرد. همچنین برای مشاوران آن، دوره‌های آموزشی و تخصصی از سوی انجمن مذکور پیش‌بینی شده است.

براساس دستورالعمل اجرایی مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده، وظایف مشاوران به شرح ذیل است:

۱- راهنمایی والدینی که فرزندان جوان آنها در آستانه ازدواج هستند و نیاز به راهنمایی یا مشاوره دارند.

۲- آموزش و راهنمایی زوجهای جوان و یا افرادی که قصد ازدواج دارند.

۳- راهنمایی و مشاوره والدین در زمینه تعلیم و تربیت فرزندان خردسال و راهنمایی آنها در زمینه ایجاد آمادگیهای لازم در کودکان پیش‌دبستانی

۴- تشکیل کلاسهای آموزش خانواده و یا همکاری با انجمن اولیاء و مربیان منطقه و استان در این زمینه.

۵- راهنمایی والدین در زمینه مسائل ناشی از افزایش جمعیت و رعایت تناسب در تعداد و فاصله سنی فرزندان.

- ۶- مشاوره برای رفع اختلافات خانوادگی و پیشگیری از تأثیر سوء اختلافات بر روند رشد و پیشرفت تحصیلی فرزندان.
- ۷- مشاوره برای رفع مشکلات اخلاقی و تربیتی و حل مسائل فی مابین والدین و فرزندان.
- ۸- راهنمایی والدین در امور آموزشی و هدایت تحصیلی و شغلی فرزندان.
- ۹- راهنمایی والدین در زمینه تأمین بهداشت جسمانی و روانی خانواده.
- ۱۰- راهنمایی والدینی که کودکان استثنائی دارند و کمک در ارجاع آنان به مراکز ذیصلاح.
- ۱۱- راهنمایی والدین در زمینه پیشگیری از معلولیت‌های ذهنی و جسمی فرزندان.
- ۱۲- راهنمایی و ارجاع والدین ذی‌ربط به مراکز مختلف آموزشی، توان‌بخشی، درمانی و غیره در موارد لزوم.
- ۱۳- راهنمایی والدین در جهت استفاده بهینه از اوقات فراغت فرزندان.

تحقیقات انجام شده در ایران

تحقیقات مختلفی در ارتباط با موضوع این تحقیق به عمل آمده است که عمدتاً یک یا دو متغیر مرتبط را مورد بررسی قرار داده است. تحقیقی که مشابه تحقیق حاضر از نظر جامعیت و مقایسه با استانداردهای جهانی باشد، تاکنون در ایران صورت نگرفته است. از جمله تحقیقات مرتبط، پژوهشی تحت عنوان «بررسی عملکرد مراکز مشاوره وابسته به انجمن اولیاء و مربیان شهر تهران در کاهش اختلافات خانوادگی از دیدگاه مراجعان» است که در سال ۷۴-۱۳۷۳ اجرا شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مراکز مشاوره وابسته به انجمن اولیاء مربیان در کاهش اختلافات خانوادگی، مشکلات زناشویی، روابط نامطلوب والدین و فرزندان مراجعانی که به این گونه مراکز مراجعه کرده‌اند، مؤثر بوده است.

اهداف تحقیق

هدف کلی: هدف کلی این طرح بررسی و مطالعه و ارائه استانداردهای راهنمایی و مشاوره در مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده در سازمان اولیا و مربیان می باشد.

اهداف فرعی: در این تحقیق دستیابی به اهداف زیر نیز مورد نظر است:

- بررسی وضعیت فعلی مراکز راهنمایی و مشاوره انجمن در ابعاد و زمینه‌های مختلف.

- شناسایی انواع خدمات مشاوره‌ای در مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده و

چگونگی ارائه آنها.

- مقایسه وضعیت فعلی مراکز با استانداردهای جهانی.

- مقایسه خدمات راهنمایی و مشاوره مراکز با استانداردهای جهانی.

- ارائه استانداردهای راهنمایی و مشاوره به مراکز انجمن اولیاء و مربیان.

سؤالات تحقیق

در این تحقیق سؤالات زیر مطرح است:

- وضعیت فعلی مراکز راهنمایی و مشاوره، انجمن اولیا و مربیان از نظر نوع و

ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره چگونه است؟

- خدمات راهنمایی در این مراکز تا چه میزان از استانداردهای جهانی فاصله

دارد؟

- خدمات مشاوره در این مراکز تا چه میزان از استانداردهای جهانی فاصله دارد؟

- استانداردهای جهانی برای افزایش میزان کارایی این مراکز چیست؟

تعریف مفاهیم

۱- خانواده

گروهی متشکل از دو یا چند نفر که از طریق تولد یا ازدواج با یکدیگر مرتبط شده، با هم ارتباط عاطفی و روانی دارند و در یک منزل کنار یکدیگر زندگی می‌کنند. وجه تمایز خانواده‌ها از یکدیگر کارکردهای اقتصادی، فیزیکی، اجتماعی و عاطفی آنهاست که تأکید بر رشد و تعالی افراد در جمع خانواده را دوچندان می‌کند، در حالی که هم‌زمان موجب ثبات، حمایت، حفظ و ایجاد ساختار و حریم خانواده می‌شود.

۲- راهنمایی و مشاوره

راهنمایی، مجموعه خدماتی است که به افراد در شناخت خود و محیط کمک می‌کند.

قلب یک برنامه راهنمایی، مشاوره است که عبارت است از فرایند یک رابطه حسنه بین مشاور و مراجع که در آن مشاور به مراجع در شناخت و سازگاری هر چه بیشتر با خود و محیط کمک می‌کند.

۳- مراکز راهنمایی و مشاوره

به مراکزی اطلاق می‌شوند که در چارچوب ضوابط و مقررات مراکز راهنمایی و مشاوره انجمن، زیر نظر سازمان اولیاء و مربیان به ارائه خدمات مشاوره‌ای به خانواده‌های سراسر کشور می‌پردازد. (شیوه‌نامه انجمن، ۱۳۷۲)

۴- استانداردهای معتبر راهنمایی و مشاوره

عبارتست از فرایند بی‌همتایی که شامل نظام شناسایی اعتبار علمی و عملی برنامه‌ها و فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره در سازمان‌ها و نهادهای گوناگون است که تضمین‌کننده حقوق مراجعان و سودمندی و کارایی این خدمات است. (انجمن بین‌المللی مشاوره ۱۹۹۵) این نظام مصوب انجمن علمی مشاوره در جهان است که می‌باید ابعاد ارزشی و فرهنگی جامعه و نظام اسلامی ما در آن لحاظ شود بدون آنکه به اعتبار علمی و عملی این حرفه تخصصی آسیب رساند. (نوابی‌نژاد، ۱۳۷۵)

شخصیت موجود و مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده

تصویر واقع‌بینانه‌ای از مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده انجمن است که از طریق مطالعه میدانی و فراتحلیلی از پژوهش‌های انجام شده ارائه می‌گردد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع توصیفی، کتابخانه‌ای، تطبیقی و تحلیلی است که براساس مطالعات و بررسی‌های فوق، الگوی مطلوبی جهت مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده انجمن، هماهنگ با استانداردهای جهانی این گونه خدمات، در چارچوب ارزش‌ها و فرهنگ جامعه اسلامی ایران ارائه می‌گردد.

جامعه آماری این پژوهش را کلیه مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده کشور (تعداد ۱۰۹ مرکز) تشکیل می‌دهد و جدول زیر تعداد این مراکز را به تفکیک استانها نشان می‌دهد:

جدول ۱: تعداد مراکز مشاوره به تفکیک استان‌های کشور

نام استان	فراوانی	درصد
اردبیل	۲	۲/۷
آذربایجان شرقی	۴	۳/۷
آذربایجان غربی	۳	۲/۷
ایلام	۱	۰/۹
اصفهان	۷	۶/۴
بوشهر	۲	۱/۸
تهران	۲۲	۲۰/۲
چهارمحال و بختیاری	۳	۲/۷
خراسان	۶	۵/۵
خوزستان	۶	۵/۵
زنجان	۱	۰/۹
سمنان	۲	۲/۷
سیستان و بلوچستان	۳	۲/۷
فارس	۶	۵/۵
قزوین	۲	۱/۸
قم	۲	۱/۸
کرمان	۳	۲/۷
کرمانشاه	۲	۱/۸
کردستان	۶	۵/۵
کهگیلویه و بویراحمد	۳	۲/۷
گیلان	۱	۰/۹
لرستان	۶	۵/۵
مازندران	۴	۳/۷
مرکزی	۴	۳/۷
همدان	۲	۱/۸
هرمزگان	۱	۰/۹
یزد	۲	۱/۸
کل کشور	۱۰۹	۱۰۰

در این تحقیق کار جمع آوری اطلاعات با توجه به نوع متغیرها به روش‌های مختلف انجام شده است.

۱- مطالعه تطبیقی و کتابخانه‌ای درخصوص شناخت استانداردهای معتبر جهانی خدمات مشاوره و راهنمایی بطور عام و راهنمایی و مشاوره خانواده بطور خاص.

۲- مطالعه وضعیت موجود مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده انجمن با روش میدانی و با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته صورت گرفته است.

این پرسشنامه شامل موارد زیر است :

- وضعیت ساختمان، مالکیت، ساعت کار و تجهیزات موجود و انواع فعالیتها در مراکز.

- وضعیت انواع ابزارهای سنجش و تشخیص اختلالات رفتاری و میزان آشنایی مشاوران مراکز با این آزمون‌ها.

- فرم خام پرونده‌ها و ثبت سوابق مشاوره‌ای.

- فراوانی مراجعان و انواع مشکلات.

- روابط مشاوره‌ای.

- نحوه محرمانه نگهداشتن اطلاعات.

- نیروی انسانی مراکز (مدیر، مشاور و...) و نحوه به کارگیری ایشان.

- ارتباط با سایر متخصصان.

- سؤالات مرتبط با سایر اهداف.

پرسشنامه از اعتبار و روایی بالایی برخوردار بوده و جهت تحلیل یافته‌ها از روش‌های آماری زیر استفاده گردیده است:

۱- آمار توصیفی و تبیینی؛

اطلاعات مربوط به بررسی وضعیت موجود مراکز با استفاده از آمار توصیفی (فراوانی و درصد و میانگین و...) ارائه شده است.

۲- روش بازنگری در جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از یافته‌های تحلیل کیفی به عمل آمده است. کلیه محاسبات با کامپیوتر و توسط نرم‌افزار SPSS انجام شده است.

استانداردهای بین‌المللی ناظر بر برنامه‌های راهنمایی و مشاوره

با گذشت نزدیک به چهار دهه از پیدایش خدمات و برنامه‌های سیستماتیک راهنمایی و مشاوره در کشور، از استانداردهای جهانی این خدمات تخصصی، که به عنوان مکمل برنامه‌های آموزش و پرورش و در جهت تسهیل نیل به اهداف آن است،

بسیار دور هستیم. یافته‌های پژوهشی که به بررسی وضعیت موجود مراکز خدمات راهنمایی و مشاوره خانواده سازمان اولیا و مربیان پرداخته است، خود گواه مستدلی بر این مدعاست. انجمن بین‌المللی مشاوران (۱۹۹۰) به عنوان مرجع علمی و معتبر جهانی، به موازات ورود مشاوران به دهه آخر قرن بیست و یکم، توجه فزاینده‌ای به اهمیت نقش مشاوران به ویژه مشاوران خانواده و مهارت‌های آنان نموده است. برنامه استانداردسازی راهنمایی و مشاوره توسط کمیته استانداردها و کمیته اخلاق انجمن بین‌المللی مشاوره تهیه و تدوین شده است (۱۹۹۸). نیاز به چنین راهنمایی عملی که براساس پژوهش‌های گسترده‌ای توسط کمیته ارزشیابی و تحقیق انجام گرفته است، کاملاً آشکار است. بدیهی است به کار بستن راهنمای عملی روش‌ها و اصول برنامه‌های راهنمایی و مشاوره کشورهای مختلف اجباری نیست. هر چند به عنوان راهنمای عملی قابل استفاده خواهد بود لکن، تغییرات و تحولات اساسی می‌باید بر پایه ارزشیابی و پژوهش‌های بومی و منطقه‌ای صورت پذیرد.

اصول اساسی

مشاوران در مقابل مراجعان خود، مشاوران دیگر و جامعه در کل مسئولیت دارند تا کارآمدی عملکرد خود را پیوسته مورد سنجش و ارزیابی قرار دهند. وظیفه مراجعان نشأت گرفته از ماهیت تماس‌های مشاوره‌ای است. مشاور باید به گونه‌ای کار کند تا ضمن آن که مورد وثوق و اعتماد مراجعان خود باشد، خدمات شان در بهبود وضعیت مراجعان مفید و مؤثر و سودمند واقع شود. وظیفه مشاوران در قبال جامعه از آن جهت مطرح است که مشاوران نماینده جامعه هستند زیرا جامعه خدمات راهنمایی و مشاوره را فعالیتی ارزشمند و ارزنده به مردم معرفی نموده است. مشاوران باید آمادگی کامل داشته باشند تا هم بستر مناسب این فعالیت سودمند را فراهم آورند، و هم بالقوه و بالفعل در جهت نیل به اهداف متعالی آن تلاش ورزند. وظیفه مشاور نسبت به مشاوران دیگر، ناشی از تعهدات حرفه‌ای او در حفظ و بقای استانداردهای بالای فعالیتها و خدمات مشاوره‌ای است.

اصول اساسی اخلاقی در مشاوره نیز شامل فعالیت سرمایه‌گذاری و سنجش کارآمدی مشاوره با مراجعان براساس همین استانداردها و بهبود کیفی و مستمر آن خدمات است.

حرفه مشاوره شامل پیش‌بینی و پاسخ به روند تغییرات و تحولات در جوامع و نیازهای امروزی در سراسر جهان است. برنامه‌های تربیت مشاور باید دانشجویان را

برای فعالیتهای کارآمد در یک جهان و حرفه پویا آماده سازد. بنابراین ضروری است که برنامه‌های تربیت مشاوره در درجه نخست تربیت مشاور و سپس تربیت مشاور متخصص در زمینه‌های خانوادگی، تحصیلی و غیره است. هیچ برنامه آماده‌سازی حرفه‌ای کامل نیست، بلکه پیشرفت دانش، مهارت و تکنولوژی در حرفه مشاوره به آموزش مداوم در طول زندگی و نظارت و بازنگری استانداردهای حرفه‌ای آن بستگی تام دارد. علاوه بر تجارب کلی مشاوران در حوزه دانش، مهارت و تکنولوژی، تجارب تحصیلی، دانش و مهارتهای زیر برای کلیه مشاوران خانواده ضروری و الزامی است. (استانداردهای مشاوره و برنامه‌های آموزشی ۲۰۰۱)

الف - مبانی مشاوره / درمان زناشویی و خانوادگی

- ۱- تاریخچه مشاوره یا درمان زناشویی و خانوادگی، شامل اصول فلسفی و مبانی نظری است که فعالیت مشاوره زوجین و خانواده را تعریف و تبیین می‌کند.
- ۲- ساختار و عمل سازمان‌های حرفه‌ای و تخصصی، استانداردهای سازی و هیأت اجرایی برنامه‌های مشاوره زناشویی و خانوادگی (برای مثال، انجمن‌های بین‌المللی مشاوران زناشویی و خانواده)
- ۳- ملاحظات قانونی و اخلاقی که با برنامه‌ها و فعالیت‌های مشاوره زناشویی و خانواده درمانی مرتبط است.
- ۴- کاربرد مسائل حرفه‌ای و تخصصی خاص مشاوره زوجین، زناشویی و خانواده درمانی، شامل شناسایی و حقوق کارگزاران مشاور.
- ۵- نقش مشاوران و درمانگران زناشویی و خانوادگی در انواع موقعیت‌های ارائه این گونه خدمات و نیز در رابطه با دیگر متخصصان کمکی.
- ۶- نقش میراث فرهنگی و قومی، ملیت، موقعیت اقتصادی - اجتماعی، ساختار خانواده، سن، جنسیت، جهت گیری جنسی، مذهب و اعتقادات معنوی، شغل، وضعیت جسمانی و روانی و مسایل برابری حقوق زن و مرد در مشاوره ازدواج و خانواده.

ب - ابعاد گوناگون زمینه مشاوره زناشویی و خانوادگی

۱- پویائی های چرخه زندگی و زناشویی و خانوادگی شامل کارکرد خانواده سالم، ساختارهای خانواده و رشد یک جامعه چندفرهنگی و خردهفرهنگی، اصل و ریشه خانواده و اثرات و نفوذ میان نسلی، میراث فرهنگی، وضعیت اقتصادی / اجتماعی و نظام باورها است.

۲- مسایل جنسی و اثرات آن بر کارکرد خانواده و زوجین، و راهبردهایی جهت حل مشکلات ناشی از آن در خانواده.

۳- روند اجتماعی و مسائل درمانی مرتبط با کار روی نظامهای گوناگون خانوادگی (مانند خانواده در حال انتقال، زوجهای دوشغلی، و خانوادههای مختلط دارای فرزندخوانده، پدرخوانده، مادرخوانده و...)

ج - دانش و مهارت لازم برای مشاوران و درمان گران زناشویی و خانواده

۱- نظریه‌های سیستمی خانواده و نظریه‌های مرتبط دیگر و کاربرد آنها در کار با زوجین و خانواده‌ها و نظام‌های دیگر (مانند نظامهای قانونی، حقوقی، مدرسه و جامعه) و با افراد.

۲- رویکردهای پیشگیری در کار با افراد، زوجین و خانواده‌ها و نظامهای دیگر مانند مشاوره پیش از ازدواج، آموزش مهارت‌های والدینی، و بهبود و غنی‌سازی روابط با دیگران.

۳- مشکلات ویژه‌ای که مانع کارکرد خانواده است مانند مسایل مربوط به مشکلات ناشی از وضعیت نامطلوب اقتصادی اجتماعی، تبعیض و سوگیری‌ها، رفتارهای اعتیادآور، آزارهای شخصی و مداخله‌های درمانی در جهت کمک به حل این مشکلات.

۴- کاربرد پژوهش و تکنولوژی در مشاوره‌های زناشویی و خانوادگی.

د - آموزش‌های علمی و بالینی

برای برنامه‌های مشاوره و درمان زناشویی و خانوادگی، حداقل ۶۰۰ ساعت کار عملی نظارت شده، در یک مرکز مشاوره زیر نظر ناظر متخصص مشاوره الزامی است. این کار عملی شامل حداقل ۲۴۰ ساعت کار با زوجین، خانواده‌ها و افراد با استفاده از یک دیدگاه سیستمی است و بقیه ساعات را مشاوران به مشاوره مستقیم با زوجین و خانواده‌ها می‌پردازند.

این برنامه باید به روشنی تعریف شود و نتایج مورد انتظار از کار عملی مورد سنجش قرار گیرد. این ارزیابی با استفاده از منابع حرفه‌ای لازم و استانداردهای علمی برنامه‌های مشاوره و درمان زوجین و خانواده‌ها که مورد تأیید انجمن بین‌المللی مشاوره است، صورت خواهد گرفت.

یافته‌های تحقیق

برای بررسی تطبیقی استان‌ها در هر یک از شاخص‌های وضعیت عمومی مراکز، خدمات مشاوره‌ای، فرایند مصاحبه مشاوره (محرمانه نگهداشتن اطلاعات)، مسئولیت‌های حرفه‌ای متخصصان مراکز، رابطه با سایر متخصصان، ارزشیابی و تفسیر آزمون‌ها، آموزش، تربیت و نظارت تحقیقات و انتشارات و مسائل اخلاقی با انتساب اعداد متغیرها از حالت کیفی به کمی تبدیل شده‌اند و میانگین مجموع امتیازات در هر یک از شاخص‌ها در هر استان محاسبه و با یکدیگر مقایسه شده است. در مجموع کشور نیز میانگین مجموع امتیازات در هر استان محاسبه و در نهایت استان‌های برتر براساس شاخص‌های معین معرفی شده‌اند.

الف - وضعیت عمومی مراکز

- در کشور ۱۰۹ مرکز مشاوره وجود دارد که در ۲۸ استان کشور توزیع شده‌اند.
- مالکیت بیش از ۸۴ درصد این مراکز متعلق به دولت است. ۱۱ درصد به صورت اجاره و حدود ۵ درصد به صورت وقفی در اختیار سازمان قرار گرفته است.
- بیش از ۶۰ درصد مراکز از نظر قرار گرفتن در نقاط شهری در شرایط مطلوب هستند، حدود ۹ درصد از این بابت در شرایط نامطلوب می‌باشند.
- کاربری ساختمان‌های بیش از ۶۰ درصد مراکز، آموزشی - فرهنگی است و ۱۸ درصد دارای کاربری اداری - تجاری و ۱۷ درصد کاربری مسکونی داشته‌اند.
- از نظر رنگ و دکوراسیون بیش از ۸۰ درصد مراکز در شرایط خوب و قابل قبول هستند، در حالیکه حدود ۱۷ درصد در شرایط نامناسب می‌باشند.
- بیش از ۹۰ درصد مراکز از نظر نورگیری و روشنایی در شرایط خوب و قابل قبول هستند و تنها ۵ درصد مراکز در شرایط خوبی نبوده‌اند.
- سیستم تهویه، سرمایشی و گرمایشی حدود ۹۱ درصد مراکز در شرایط خوب و قابل قبول و حدود ۹ درصد مراکز از این نظر در شرایط نامناسب هستند.

- بیش از ۹۰ درصد مراکز از نظر بهداشت عمومی و محیط‌های اطراف در شرایط خوب و قابل قبول بوده و حدود ۷ درصد از این نظر شرایط مناسبی نداشته‌اند.
- بیش از ۸۵ درصد مراکز از نظر تناسب اتاق‌ها و محل کار برای ارائه خدمات مشاوره‌ای در شرایط خوب و قابل قبول بوده‌اند و حدود ۱۵ درصد از این نظر شرایط نامناسبی دارند.
- ۸۵ درصد مراکز از نظر آرامش و سکوت و محیط‌های اطراف آن در وضعیت خوب و قابل قبول بوده‌اند و حدود ۱۳ درصد از این نظر شرایط خوبی نداشته‌اند.
- شرایط آرام‌بخش و مطبوع در فضای مشاوره بیش از ۸۵ درصد مراکز وجود دارد و حدود ۱۴ درصد مراکز از آرامش فضای مشاوره برخوردار نیستند.
- در حدود ۲۹ درصد مراکز فاقد پوستره‌های آموزشی مناسب می‌باشند.
- مساحت مراکز مشاوره به طور متوسط حدود ۱۶۰ مترمربع است، میانگین تعداد اتاق در این مراکز ۳ باب و تعداد صندلی ۱۱ عدد است که نوع صندلی‌ها در ۷۰ درصد مراکز معمولی، ۲۲ درصد راحتی می‌باشد. صندلی‌های حدود ۸ درصد مراکز وضعیت نامناسبی داشته است.
- مدیران بیش از ۹۸ درصد مراکز گزارش کرده‌اند که پرونده‌های مراجعان در حد خوب و قابل قبول سازماندهی شده است.
- حدود ۶۴ درصد مراکز عصرها، ۳۱ درصد، دو نوبت صبح و عصر و ۴ درصد فقط صبح‌ها به مراجعان، خدمات مشاوره‌ای ارائه می‌نمایند. کلیه مراکز به طور متوسط ۱۹ ساعت در هفته فعالیت دارند.
- حدود ۴۳ درصد مراکز، مجهز به دستگاه کامپیوتر، ۳۱ درصد دارای سیستم بایگانی خاص، ۲۹ درصد وسایل اداری و ۲۵ درصد وسایل سمعی و بصری هستند.
- در حالیکه حدود ۸ درصد مراکز مجهز به فاکس و ۴ درصد مجهز به کتابخانه نیز می‌باشند.
- ساختمان حدود ۲۸ درصد مراکز، جهت انجام سایر امور به ارگان‌ها و نهادهای دیگر واگذار می‌گردد. در ۱۴ درصد مراکز، جلسات آموزش خانواده برگزار می‌شود.
- در ۱۲ درصد مراکز، گفتاردرمانی و در ۴ درصد نیز خدمات روان‌سنجی علاوه بر مشاوره ارائه می‌شود.
- از هر مرکز سه مورد پرونده به طور تصادفی انتخاب و از نظر دقت و شفافیت در ثبت علت مراجعه و علائم، چگونگی ثبت سوابق مشکل و مراجع، ثبت فرایند مشاوره، ثبت نتایج آزمون‌ها و تشخیص‌ها، ثبت نتایج، پیشنهادات و تصمیمات گرفته

- شده و نظم و قابلیت دسترسی کارشناسان مورد بررسی قرار گرفت که در حدود ۹۰ درصد نسبتاً قابل قبول بوده‌اند.
- بیشترین وضعیت نامناسب در ثبت سوابق مشاوره‌ها، در ثبت نتایج آزمون‌ها و تشخیص‌ها گزارش شده است.
- در کل کشور حدود ۵۶ درصد مراجعان را زنان، ۲۶ درصد را مردان و ۱۸ درصد را خانواده‌ها و یا زوج‌ها تشکیل داده‌اند.
- بیش از ۷۰ درصد مشاوره‌های انجام شده در مراکز از نوع مشاوره‌های فردی بوده است. مشاوره‌های گروهی کمترین درصد را بخود اختصاص داده است.
- بیشترین مشکل مراجعان به مراکز را مشکلات تحصیلی و پس از آن مشکلات مربوط به مسائل روانی مراجعان تشکیل می‌دهد.
- بیشترین درصد مراجعان در مراکز توسط کارشناسان مدارس ارجاع شده‌اند.
- در مجموع، استان‌های برتر از نظر وضعیت عمومی به ترتیب نزولی مراکز استان‌های کهگیلویه و بویراحمد، کرمانشاه، تهران، آذربایجان شرقی، همدان، گیلان و زنجان می‌باشند.

خدمات مشاوره‌ای

- برای مراجعه داوطلبانه مراجعان زمینه‌های لازم در ۵۸ درصد مراکز وجود دارد.
- امکانات زیادی برای ایجاد احساس آرامش و امنیت و پرهیز از تنش در ۶۴ درصد مراکز وجود دارد.
- امکانات رفاهی موجود در ۵۷ درصد مراکز برای رفاه مراجعان و همراهان بسیار مناسب است.
- اصول احترام به مراجعه کننده و پذیرش بی‌قید و شرط ایشان در بیش از ۷۹ درصد مراکز بسیار رعایت می‌شود.
- مراجعان اقلیت‌ها در بیش از ۸۳ درصد مراکز امنیت زیادی احساس می‌کنند.
- رفتارهای کلامی و غیرکلامی کارکنان ۸۱ درصد مراکز به نیازها و ارزش‌های فردی مراجعان بسیار توجه دارد.
- در ۷۷ درصد مراکز امکانات کم و محدودی برای آموزش مراجعان و همراهان از طریق بروشورهای تخصصی موجود در مراکز وجود دارد. در ۸۴ درصد مراکز

و کرمان بوده است. اطلاعات مربوط به رابطه با دیگر متخصصان در جدول های زیر نشان داده شده است.

جدول ۲: میزان همکاری متقابل مشاوران مراکز با سایر کارشناسان

همکاری	تعداد	درصد
خوب	۸۲	۷۸/۸
قابل قبول	۲۱	۲۰/۲
ضعیف	۱	۱
جمع	۱۰۴	۱۰۰

جدول ۴: میزان ارجاع مراجعان مراکز به سایر متخصصان

میزان ارجاع	تعداد	درصد
۱۰ مورد یا بیشتر	۵۵	۵۱/۴
۵ مورد یا کمتر	۴۸	۴۴/۸
هیچ موردی	۴	۳/۸
جمع	۱۰۷	۱۰۰

جدول ۵: میزان دعوت از کارشناسان خارج از مراکز مشاوره در ۶ ماه گذشته

دعوت از کارشناسان	تعداد	درصد
۵ مورد و بیشتر	۱۹	۱۹/۸
۱-۴ مورد	۲۸	۲۹/۵
دعوتی بعمل نیامده	۲۹	۴۰/۶
جمع	۹۶	۱۰۰

جدول ۶: مراجعینی که از خارج به مرکز ارجاع شده و دفعات

بهره‌مندی از نظرات سایر کارشناسان

میزان ارجاع	تعداد	درصد
ارجاع داده شده	۱۱۳۱	۷۲/۷
بهره‌گیری از نظر متخصصان	۴۲۶	۲۷/۳
جمع	۱۵۵۷	۱۰۰

جدول ۷ تا ۱۰ اطلاعات توصیفی مربوط به آموزش، تربیت و نظارت در مراکز را نشان می‌دهد.

جدول ۷: توزیع ساعات تمرین عملی مشاوران مراکز در دوران تحصیل

میزان تمرین	تعداد	درصد
حدود ۱۵۰ ساعت	۳۷	۲۷/۸
۵۰-۱۰۰ ساعت	۳۱	۲۱/۶
کمتر از ۵۰ ساعت	۳۰	۲۰/۶

جدول ۸: میزان رضایت علمی و تجربی متخصصان مراکز از مشارکت در دوره‌های بازآموزی و سمینارها

میزان رضایت	تعداد	درصد
زیاد	۳۶	۴۱/۹
تاحدودی	۴۰	۴۶/۵
کم	۱۰	۱۱/۶

جدول ۹: تعداد جلسات علمی دایر شده در مراکز جهت افزایش سطح علمی و همکاری کارکنان

میزان تمرین	تعداد	درصد
کمتر از ۵ جلسه	۴۸	۸۸/۹
۵-۱۰ جلسه	۴	۷/۴
بیش از ۱۰ جلسه	۲	۳/۷

جدول ۱۰: روشهای مشاوره مورد استفاده مشاوران

میزان تمرین	تعداد	درصد
عاطفی - عقلانی (الیس)	۲۲	۲۰/۴
مراجع محوری (راجرز)	۳۵	۳۲/۴
شناختی (بک)	۲۴	۲۲/۲
سایر روشها	۵۶	۵۱/۹

بهترین مراکز از نظر آموزش و نظارت به ترتیب متعلق به استان‌های زنجان، همدان، هرمزگان، لرستان، کهگیلویه و بویراحمد، اصفهان، آذربایجان شرقی و آذربایجان غربی بوده است.

مسائل اخلاقی

- مشاوران ۸۸ درصد مراکز در تحلیل، معیارهای اخلاقی را بسیار منظور می‌کنند.
 - در جلسات زوج درمانی ۸۲ درصد مراکز، اصول اخلاقی بسیار حاکم است.
 - مشاوران در بیش از ۷۰ درصد مراکز تلاش زیادی برای آشنایی مراجعان با اصول اخلاقی و مذهبی جامعه مبذول می‌کنند و هم چنین تلاش زیادی برای عدم مداخله در ارزش‌های اخلاقی و اعتقادی مراجعان دارند.
 - در ۷۸ درصد مراکز، زوجها در طرح مسائل زناشویی با مشاوران امنیت زیادی احساس می‌کنند.
 - در ۷۰ درصد مراکز کمتر از ۲۵ درصد مشکلات مراجعان با مسائل اخلاقی مرتبط بوده است. در مجموع در مراکز استان‌های ایلام، گیلان، آذربایجان غربی، بوشهر، اصفهان، سمنان، آذربایجان شرقی و همدان مسائل اخلاقی بیش از سایر استان‌ها رعایت شده است.

پیشنهادات براساس استانداردهای جهانی انجمن بین‌المللی مشاوره

انجمن بین‌المللی مشاوره یک سازمان آموزشی، علمی و تخصصی است که اعضای آن در جهت توسعه و غنی‌سازی رشد انسان در سراسر زندگی با حفظ ارزش‌ها، مقام و جایگاه و توانایی‌ها و ناهمانندی‌های هر فرد تلاش می‌کنند. خدمات راهنمایی و مشاوره به عنوان خدمات حرفه‌ای و تخصصی و کمکی برای انسان می‌بایست منطبق با ضوابط، اصول و استانداردهای این انجمن باشد.

از این دیدگاه نکات زیر می‌بایست مورد توجه مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده سازمان اولیاء و مربیان قرار گیرد و اصول آن به مورد اجرا درآید تا این مراکز که مورد وثوق و اطمینان خانواده‌ها هستند و خدمات تخصصی جهت تأمین بهداشت روانی افراد و خانواده‌ها ارائه می‌دهند، هر چه بهتر و بیشتر با استانداردهای جهانی از نظر اصول و اجرا و عمل تطابق داشته باشند:

۱- اصول و استانداردهای اخلاقی و اجرایی مراکز راهنمایی و مشاوره به منظور محافظت از حقوق افراد و خانواده‌هایی که به منظور دریافت کمک به حل مسائل و مشکلات زندگی‌شان به این مراکز مراجعه می‌کنند از یک سو، و تجهیز هر چه بیشتر علمی و فنی و مهارتی مشاوران از نظر تئوری و عملی جهت ارائه خدمات بهینه مشاوره‌ای از سوی دیگر، تدوین و اجرا شود.

۲- اصول اخلاقی و استانداردهای جهانی راهنمایی و مشاوره شامل ارزش‌هایی همانند یکپارچگی، بی‌طرفی، رازداری و احترام و اجتناب از هرگونه تبعیض است که باید حاکم بر فضای مشاوره در مراکز باشد.

۳- رعایت اصول اخلاقی مشاوره باید با توجه به ارزش‌های فرهنگی، مذهبی و اخلاقی جامعه و دیگر استانداردهای جهانی مشاوره صورت پذیرد.

- مشاوران خانواده به مراجعان کمک می‌کنند تا در صورت تمایل آنها، از خدمات درمانی دیگری به هر دلیلی استفاده کنند و مشاور موظف است تا ترتیب برخورداری این کمک حرفه‌ای را برای مراجع فراهم آورد.

- مشاور خانواده بدون کسب اجازه و رضایت مراجعان حق ندارد در جلسه درمان از ضبط کاست و یا ویدئو و یا حضور تماشاگر استفاده کند.

- مشاور مسئولیت حفظ و نگاهداری اسناد، مدارک و پرونده‌های افراد خانواده‌ها در محلی امن در مرکز مشاوره خانواده را بر عهده دارد و باید به گونه‌ای عمل کند که اطمینان و اعتماد کامل مراجع را به خود جلب کند.

- مشاور خانواده در ابتدای کار و تماس حرفه‌ای خود با اعضای خانواده درباره ماهیت رازداری و حق مراجعان در مطالبه رازداری صحبت می‌کند و به آنان اطمینان می‌دهد که بدون اجازه و رضایت آنها اطلاعات محرمانه باقی خواهد ماند و فاش نمی‌شود.

منابع

فارسی

- شیوه‌نامه اجرایی مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده (بی تا). انتشارات انجمن اولیا و مربیان، تهران.
- نوابی‌نژاد، شکوه (۱۳۷۵). مشاوره ازدواج و خانواده درمانی، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، تهران.
- نظر سنجی از کارشناسان و مشاوران (۱۳۷۵) انتشارات انجمن اولیا و مربیان، تهران.

انگلیسی

- American Counseling Association (1995) **codes of Ethics and Standards**. Alexandria VA.
- British Association for Counseling (1997), **Codes of Ethics and Standards Routledge**, London.
- Codes of Ethics and Standards for the Helping Professions (2003) **Brooks / Cole**, Thomson Learnings, U.S.A.
- Ethical Standards of Human Service Professionals, (2000), **Human Service Education**, 20(1). 61-68.
- Ohlsen, m.m. **Guidance and Counseling Services**, (1998) Harcour Brace Inc. N.Y.
- Palmer, Stephen (1997), **Handbook of Counseling Routledge**, London, New York.

پرتال جامع علوم انسانی و مطالعات فرهنگی